

Marinela-Loredana BARNA

**PRIMII 25 DE ANI DE PUBLICITATE DIN ACTIVITATEA
REUNIUNII FEMEILOR ROMANE DIN BRAȘOV
REFLECTATĂ ÎN *GAZETA TRANSILVANIEI* (1850-1875)**

Articolul face referire la activitatea Reuniunii Femeilor Române din Brașov, în continuare R.F.R., activitate reflectată prin anunțurile publicitare apărute în ziarul *Gazeta Transilvaniei* în perioada 1850-1875.

În ziarul Mureșenilor, *Gazeta de Transilvania/Gazeta Transilvaniei*, găsim anunțuri publicitare diverse. Alături de informații de interes general apăreau vânzări și înștiințări particulare.

Anunțurile publicitare se găseau de obicei pe ultima pagină, atent separate de textele redacționale prin diferite chenare și elemente grafice.¹ Cu cât ne apropiem de sfârșitul secolului al XIX-lea, reclamele încep să ocupe tot mai mult din spațiul redacțional.

Publicitatea în secolul al XIX-lea începea să joace un rol tot mai important în viața societății moderne fiind legată de comunicarea de masă și influențând semnificativ viața socială. La începuturile sale, publicitatea se realiza mai ales prin informare și făcea cunoscut un produs/serviciu. Se efectua legătura dintre anunțator (cel pentru care se face publicitate) și consumator.

A doua jumătate a secolului al XIX-lea este o perioadă nereglementată, în sensul că fiecare putea lăuda orice și oricât, fără interdicție.² De cele mai multe ori comerciantul era și cel care își redacta textul publicitar și utiliza presa scrisă, canalul principal de transmitere a reclamelor. Amintesc câteva dintre avantajele acestora: rapiditatea cu care se realiza anunțul publicitar, aria vastă de acoperire, rezistența în timp (ziarele erau păstrate și recitite).

Publicitatea instituțională, în cazul nostru R.F.R., avea în vedere crearea unei atitudini favorabile față de serviciile și oferta sa. Produsul oferit nu era de tip comercial dar solicita o acțiune din partea unor grupuri țintă vizate. Avea ca obiectiv principal transmiterea de informații privind activitatea organizației, performanțele acesteia în domeniul în care activa, tradiția, valorile și cultura sa, implicarea în viața comunității.³

Mesajele publicitare care fac referire la activitatea R.F.R. din perioada 1850-1875 au un stil descriptiv, oferind informații mai mult sau mai puțin detaliate către consumator. Sunt ani în care se poate vorbi chiar de campanii de publicitate – o serie de reclame legate între ele de o idee comună, balul anual. Fiecare pas al campaniei aducea un nou element constructiv.

R.F.R. din Brașov (1850-1926) a fost prima societate românească de femei din provinciile românești. Înființată în anul 1850, Reuniunea avea ca scop public îngrijirea copiilor rămași orfani în timpul revoluției de la 1848-1849. În perioada 1850-1855 activitatea R.F.R. s-a centrat pe ajutorarea orfanelor cu bani, îmbrăcăminte, încălțăminte. În *Gazeta Transilvaniei* 4 din 15 ianuarie 1853 era publicată o listă cu membrele Reuniunii care au îmbrăcat 10 orfane în anul 1852 cu cămăși, șorțuri, pieptare și cizme. Găsim următoarele nume: Maria Sterio, Stana Corvinu, Ana R. Orghidan, Anastasia Fluștureanu, Ecaterina Bucur Pop, Zoița T. Ciurcu, Elena G.G. Ioann, Efrosina I.G. Ioann, Sevastia I. Mureșianu. Tot acum se înființează 2 instituții școlare la Brașov și Blaj unde cunoștințele practice erau predate alături de cele de cultură generală.

R.F.R. a contribuit la dezvoltarea învățământului pentru fete din Transilvania prin înființarea și susținerea financiară a școlilor și internatelor din Brașov, Blaj, Sibiu și Câmpeni. Inițiatorii acesteia

¹ Marian Petcu, *Istoria jurnalismului și a publicității în România*, Iași, 2007, p. 135.

² Dan Petre, Mihaela Nicola, *Introducere în publicitate*, București, 2004, p. 27.

³ *Ibidem*, p. 49.

ziua. Sala de bal a vechii Redute, reconstruită între anii 1893-1894, adăpostea balul R.F.R., și a altor reuniuni din Brașov.⁸ Balul începea la ora 8 seara și dura până la ora 12 noaptea. Din socotelile publicate în ziarul Mureșenilor, reiese o medie de 300 de participanți la bal pe an.

Invitația la bal nu se făcea printr-un anunț standard. Toate machetele publicitare sunt diferite, chiar dacă au aceleași informații legate de locul desfășurării, de prețul biletului de intrare, de scopul balului, de cei care vindeau biletele de bal.

Biletele de bal se puteau achiziționa de la președinta comitetului R.F.R., de la cancelaria Fabricii din Zărnești, de la casa Redutei în seara balului, de la redacția *Gazetei Transilvaniei* și de la diverși negustori: Georgiu Ioan, Iuga, Orghidan, J.B. Popoviciu, T. Mantsu, H. Zeidner, Georgie I. Nika, Ioan B. Poppu, D. Laszlo et Kindler, Gabriele Tutsek, D. Demeter, Neffe, Barla, D.C. Steriu, G. Bozian.

Prețul biletelor cunoaște o creștere pe parcursul anilor. În primii 6 ani costul unui bilet de bal era de 1 fl. În anii 1857-1858 prețul era de 1 fl. 30 cr., majorarea fiind cerută de cumpărători. Un an mai târziu biletul se vindea cu 1 fl. 40 cr., cu 1 fl. 50 cr. în anii 1862, 1865, 1867, 1869, 1872, 1874 și cu 1 fl. 60 cr. în anii 1861, 1863, 1864.

Baluri în folosul R.F.R. din Brașov sunt organizate și la Făgăraș⁹, Sibiu¹⁰ și Blaj¹¹.

Primul bal R.F.R. organizat în folosul orfanelor s-a ținut într-o zi de miercuri, în 31 ianuarie 1851. Se făcea apel la „*simțul filantropic și național al publicului*”. Din *Gazeta Transilvaniei* 9 din 29 ianuarie 1851 aflăm că biletele pentru balul filantropic se găseau la bolta lui Georgiu Ioan. Ecourile balului apar în *Gazeta Transilvaniei* 11 din 5 februarie. Venitul balului a fost de 192 fl. 22 cr. m.c. Li se aducea mulțumire publică celor 306 persoane prezente, din care 13 oficiali. Este menționat simbolul R.F.R. care a împodobit sala de bal, operă a artistului E. Tinerii E. și T., care au compus melodii noi dedicate balului R.F.R., erau arhitectul, profesorul de desen și muzicianul Ștefan Emilian (1819-1899) și N. Teclu. Șt. Emilian, în colaborare cu Iacob Mureșianu și maestrul de dans Francisc (Franz) Kamauf, va defini muzica la dansul Romana.¹² În *Gazeta Transilvaniei* 7 din 5 februarie/24 ianuarie 1873 este amintit dansul Romana, creat de Iacob Mureșianu, singurul dans de la balul R.F.R. care „*pretindea o exactitate originală între cavalerii și damele române*”.

În *Gazeta Transilvaniei* 8 din 26 ianuarie 1852 erau poftiți la bal duminică, în 3 februarie, toți „*preoții, negustorii și toate cucoanele*”.

Anunțul din *Gazeta Transilvaniei* 1 din 3 ianuarie 1853 invita la balul R.F.R. înaltul Stat militar și toate celelalte înălțate branșe, clasa negustorească din Brașov și din apropiere. Se cerea românilor să participe cu căldură, să fie galanți, la fel cum se face la balurile din întreaga Europă. Era subliniat scopul umanitar al petrecerii și se oferea exemplul altor națiuni care cumpără bilete chiar dacă nu participă la distracție.

Prima socoteală mai amănunțită a balului apare în *Gazeta Transilvaniei* 5 din 19 ianuarie 1853. Descoperim tipărită lista negustorilor care au vândut bilete (Georgiu G. Ioan, Inake Iuga, Fr. Bogdanu, Laslo et Kindler, I.M.) și numărul biletelor vândute (339). Aflăm că speșele (cheltuielile) balului au fost următoarele: sala și muzica – 120 fl., tipărirea biletelor, ajutorul pentru decorarea sălii, portretul – 18 fl. și alte amănunte la decorarea sălii – 17 fl., venitul balului rămânând la 184 fl.

Anunțurile publicitare din anul 1854 invitau brașovenii la două baluri în folosul R.F.R. Primul s-a ținut în a doua duminică după Botezul Domnului, în 17/29 ianuarie. Se făcea apel din nou să se

⁸ Dan Păvălache, *Cronica de Brașov*, Brașov, 2005, p. 378.

⁹ *Gazeta Transilvaniei*, 34 din 26 aprilie 1851.

¹⁰ *Gazeta Transilvaniei*, 18 din 31 martie 1854.

¹¹ *Gazeta Transilvaniei*, 39 din 5 iunie/24 mai 1869, *Gazeta Transilvaniei*, 37 din 24/12 mai 1873.

¹² Constantin Catrina, *Muzica și muzicienii Brașovului în secolul XIX*, în „Țara Bărsei”, Brașov, V (XVI) serie nouă, 2006, p. 106.

cumpere biletele și de către cei ce nu participă la distracție¹³ și de către cei care țin doliu, de către preoți și episcopi.¹⁴

Gazeta Transilvaniei 9 din 30 ianuarie 1854 făcea publică socoteala balului. Spesele au fost: sala – 90 fl., instrumentarea cadrilului de către Șt. Emilianu – 5 fl. 16 cr., decorațiunea, iluminarea sălii și serviciul – 37 fl. 5 cr., în total 132 fl. 21 cr. Venitul balului a fost de 155 fl. și 54 cr. În același anunț se făcea public și noul bal în folosul școlilor și al Reuniunii. Al doilea bal a avut loc în data de 7/19 februarie iar venitul a fost de 111 fl. 2 cr. Jumătate din sumă, 55 fl. 31 cr., a revenit Eforiei școlilor, iar cealaltă jumătate, 55 fl. 31 cr., a revenit fondului Reuniunii.¹⁵

Balul din anul 1855 a fost mutat cu o zi mai târziu decât fusese anunțat în *Gazeta Transilvaniei* 3 din 12 ianuarie și *Gazeta Transilvaniei* 4 din 15 ianuarie. Amânarea a fost datorată unei modificări în ordinea balurilor și s-a ținut luni, 24 ianuarie. Venitul balului, după ce s-au scăzut speșele în valoare de 169 fl. 16 cr., a rămas de 337 fl. 14 cr.

În anul 1856 R.F.R. a folosit aceeași machetă publicitară pentru anunțarea balului pe care a publicat-o de 3 ori în *Gazeta Transilvaniei* 1 din 5 ianuarie 1856, *Gazeta Transilvaniei* 2 din 8 ianuarie 1856 și *Gazeta Transilvaniei* 4 din 15 ianuarie 1856.

În următorii doi ani Reuniunea folosește aceeași strategie de marketing.

Venitul balului din 18/30 ianuarie 1859 este făcut public în *Gazeta Transilvaniei* 10 din 5 martie 1859. S-au vândut 199 de bilete, venitul fiind de 265 fl. 20 cr.

Balul din 1860 a fost anunțat printr-o singură machetă publicitară de către R.F.R. – *Gazeta Transilvaniei* 3 din 19 ianuarie 1860.

O socoteală mai bogată în informații a balului R.F.R. apare în *Gazeta Transilvaniei* 12 din 11 februarie 1861. Spesele acestui bal au fost următoarele: sala Redutei – 100 fl., muzica – 45 fl., 48 punți de lumânări de stearinu – 42 fl. 42 cr., tipograful Romer et Kamner – 16 fl., decorarea sălii – 26 fl. 15 cr., oglinzile de la Bomches – 22 fl., anunțarea gazetei germane – 1 fl., lucrurile și parfumări toaletă – 6 fl. 93 cr., flori și altele – 3 fl., Montaldo pentru confetării cotilion – 11 fl., slujitorii bilete și madamei din toaletă, împărțitul afișelor și cheltuieli mărunte – 28 fl. Numărul biletelor vândute a fost de 379 din care 11 persoane nu au venit la petrecere. Venitul balului a fost de 322 fl. 6 cr.

Balul din 1862 anunțat în *Gazeta Transilvaniei* 2 din 6 ianuarie 1862 a avut un venit de 198 fl. 54 cr. făcut public în *Gazeta Transilvaniei* 7 din 24 ianuarie 1862.

În anii următori apar machete publicitare ce anunțau balurile după cum urmează: 1863 – *Gazeta Transilvaniei* 1 din 5 ianuarie și *Gazeta Transilvaniei* 3 din 12 ianuarie, 1864 – *Gazeta Transilvaniei* 1 din 1 ianuarie, 1865 – *Gazeta Transilvaniei* 2 din 18/6 ianuarie, *Gazeta Transilvaniei* 3 din 21/9 ianuarie, *Gazeta Transilvaniei* 100 din 30/18 decembrie, 1866 – *Gazeta Transilvaniei* 2 din 17/5 ianuarie, 1867 – *Gazeta Transilvaniei* 3 din 23/11 ianuarie, *Gazeta Transilvaniei* 7 din 6 februarie/25 ianuarie, *Gazeta Transilvaniei* 102 din 30 decembrie, 1868 – *Gazeta Transilvaniei* 4 din 26/14 ianuarie, 1869 – *Gazeta Transilvaniei* 1 din 15/3 ianuarie, *Gazeta Transilvaniei* 3 din 24/12 ianuarie, *Gazeta Transilvaniei* 100 din 12 ianuarie/31 decembrie, 1870 – *Gazeta Transilvaniei* 3 din 22/10 ianuarie, 1871 – *Gazeta Transilvaniei* 25/13 ianuarie, *Gazeta Transilvaniei* 6 din 1 februarie/20 ianuarie, *Gazeta Transilvaniei* 7 din 4 februarie/23 ianuarie, 1872 – *Gazeta Transilvaniei* 4 din 24/12 ianuarie, *Gazeta Transilvaniei* 5 din 27/15 ianuarie, 1873 – *Gazeta Transilvaniei* 4 din 25/13 ianuarie, *Gazeta Transilvaniei* 6 din 1 februarie/20 ianuarie, 1874 – *Gazeta Transilvaniei* 1 din 15/3 ianuarie, *Gazeta Transilvaniei* 95 din 10 ianuarie/29 decembrie.

Un nou decont apare după organizarea balului din 30 ianuarie/11 februarie 1867. Este amintită prezența corporilor ofițerești străine care au fost încântate de bal. Se mulțumește domnului colonel al

¹³ *Gazeta Transilvaniei*, 3 din 9 ianuarie 1854.

¹⁴ *Gazeta Transilvaniei*, 5 din 16 ianuarie 1854.

¹⁵ *Gazeta Transilvaniei*, 18 din 3 martie 1854.

înalțului regiment de infanterie, contele Gondrecourt, înalțului comandant de muzică care nu a perceput nicio taxă pentru muzică și domnului Paba, maistru de la capela de muzică, pentru noile dansuri românești. Venitul balului a fost de 237 fl. 12 cr.¹⁶

Din *Gazeta Transilvaniei* 3 din 24/12 ianuarie 1869 aflăm că balul R.F.R. anunțat pentru data de 24/12 ianuarie a fost amânat. În aceeași zi fusese programat și balul Reuniunii Femeilor Catolice. Consultând *Gazetele Transilvaniei* din anul 1869 nu am găsit machete publicitare cu privire la anunțarea altei date sau cu privire la desfășurarea balului.

Ultimul decont al unui bal R.F.R. din perioada studiată apare în *Gazeta Transilvaniei* 13 din 24/12 februarie 1872, venitul fiind de 112 fl. 50 cr.

Anunțuri publicitare despre adunările generale R.F.R. apăreau în *Gazeta Transilvaniei* în fiecare an. Acestea erau invocate în baza articolului 8 din statute. În perioada 1851-1863 anunțurile au fost semnate de către președinta Reuniunii: Maria Nicolau (1851-1855), Maria Secăreanu (1856-1857), Anna R. Orghidan (1858), Zoie I. Petricu (1859-1860) și Zamfira Iuga (1862-1863). În perioada 1864-1875 anunțurile au fost semnate de către Comitetul R.F.R. Nu s-au făcut publice adunările generale din anii 1861, 1868, 1869.

În primii 6 ani adunările generale s-au ținut în data de 9/21 octombrie, în cinstea zilei în care s-au aprobat statutele R.F.R. de către guvernul Transilvaniei. Adunările din anii 1857 și 1858 au avut loc în primăvară, în luna mai. *Gazeta Transilvaniei* 31 din 20 aprilie 1857 ne informa că înalțul guvern a permis adunarea generală R.F.R. care se amânase. Nu sunt expuse și motivele amânării. Data adunării se schimbă din nou începând cu anul 1859. Ziua de 7/19 noiembrie, ziua onomastică a Maiestății Sale Împărăteasa Elisabeta – patroana Reuniunii, va rămâne neschimbată până în anul 1875. Excepție face anul 1871, când adunarea a avut loc pe 8/20 noiembrie.

Înainte de începerea ședinței se oficia slujba religioasă la capela din cetate. Din 1860, slujba avea loc la biserica Sf. Nicolae din Scheii Brașovului. Primele adunări s-au ținut în sala școalelor gimnaziale românești din Brașov, iar începând cu anul 1860 în sala mare a gimnaziului român gr. or. (astăzi Colegiul Național „Andrei Șaguna”). La adunarea generală anuală erau chemate membrele care au contribuit în anul trecut cu cel puțin 1 fl. și care primeau astfel drept de vot. După citirea socotelilor anuale, se alegea un nou comitet și o nouă președintă, sau se continua mandatul celor în funcție. În *Gazeta Transilvaniei* 87 din 12 noiembrie/31 octombrie 1864 și în *Gazeta Transilvaniei* 81 din 29/17 octombrie 1870 aflăm că s-a ales comitetul R.F.R. pentru următorii trei ani.

Ajutorul financiar oferit orfanelor sărace se dădea pe baza unor testimonii. În primul an de activitate Reuniunea publica o provocare în *Gazeta Transilvaniei* 72 din 6 septembrie 1851 către purtătorii de grijă și către toate orfanele române din Transilvania de la 12 ani în jos, indiferent de religie, rămase orfane de ambii părinți în urma revoluției de la 1848-1849. Se cereau testimonii care să cuprindă: numele și locuința orfanei, numele părinților morți, districtul și cercul, vârsta, dacă este la școală și dacă dorește să plece în altă parte pentru o mai bună creștere. Testimoniul se putea scrie pe hârtie obișnuită, dar trebuia întărit de semnătura judeului satului și a unei fețe bisericești – paroh sau protopop, sau a unui comisar împărătesc. Pe baza testimoniilor primite prin membrele colectante sau prin protopopi se puteau ajuta orfanele cu fonduri, R.F.R. îndeplinindu-și scopul declarat. Alte două provocări apăreau și în anul următor, 1852. În anunțul din *Gazeta Transilvaniei* 42 din 31 mai 1852 se extindea ajutorul și către orfanele doar de tată și se cerea ajutorul preoților pentru afișarea acestei provocări în biserici. În *Gazeta Transilvaniei* 70 din 6 septembrie 1852 se făcea apel la trimiterea testimoniilor indiferent de religia orfanelor.

Dărilor de seamă financiare cu privire la fondul R.F.R. oferă informații valoroase. Prima dare de seamă era publicată în *Gazeta Transilvaniei* 76 din 27 septembrie 1856. Aflăm că la 9/21 octombrie

¹⁶ *Gazeta Transilvaniei*, 12 din 24/12 februarie 1867.

1854 fondul R.F.R. însuma 13259 fl. 30 cr. iar suma totală a colectelor până la 8/20 octombrie 1854 era de 15973 fl. 28 cr. Suma totală a fondului R.F.R. la 9/21 octombrie 1855 cumula 14919 fl. 16 cr., parte galbeni, parte bancnote, 1102 sfați, 1 taler de 5 franci, 1 galben de 20 franci.

În *Gazeta Transilvaniei* 13 din 26 martie 1859 se publica de la comitetul R.F.R. o dare de seamă financiară pe primii 8 ani de la înființare, respectiv pe anii 1850-1858. Intrările: colecte – 15993 fl. 53 cr., interese – 4624 fl. 45 cr. dau un total de 20618 fl. 33 cr. Ieșirile: ajutoare pentru orfane – 1679 fl. 40 cr., spese ordinare – 647 fl. 46 cr., dau un total de 2327 fl. 26 cr. Soldul la 20 noiembrie 1858, verificat și de delegatul comisar al prefecturii din Brașov, era de 18291 fl. 7 cr.

O altă dare de seamă cu privire la fondul R.F.R. apare în *Gazeta Transilvaniei* 47 din 29/17 iunie 1873. După inventarul și bilanțul din 7/19 noiembrie 1872 averea R.F.R. se ridica la 33654 fl. 46 cr. Din același anunț aflăm despre un bal dat în folosul Reuniunii la Blaj în 19 ianuarie 1873 care a adus un venit de 227 fl. 45 cr.

Se observă o creștere a veniturilor R.F.R. în fiecare an, românii mobilizându-se și contribuind la ajutorarea orfanelor.

Venituri la fondul R.F.R. veneau și din închirieri de spații. În *Gazeta Transilvaniei* 85 din 15/3 noiembrie 1871 comitetul Reuniunii anunța licitația pentru închirierea unei case din Târgul Boilor nr. 329, iar în *Gazeta Transilvaniei* 55 din 9 august/28 iulie 1874 președinta R.F.R., Maria G. David, anunța închirierea casei Reuniunii din Târgul Boilor nr. 400, compusă din mai multe locuințe, 3 bolte și mai multe magazine.

Activitățile R.F.R. – colectele, balurile, conferințele, adunările, au fost prilej de afirmare a românilor, de prezentare a valorilor lor culturale. Meritul acestei prime Reuniuni a constat în unirea femeilor din diferite categorii sociale în lupta pentru emanciparea politică și culturală a poporului român.

The first 25 years of publicity from the activity of The Reunion of Romanian Women from Brasov reflected in "The Gazette of Transylvania" newspaper

Abstract

This article refers to the work of The Reunion of Romanian Women in Brașov (R.F.R.). This activity is reflected in advertisements which appeared in The Gazette of Transylvania newspaper in 1850-1875.

R.F.R. was the first Romanian association of women in the Romanian provinces. Founded in 1850, it's public purpose was to care of girls who remained orphans during the Revolution from 1848.

The 205 advertisements refer to donations/collections to finance R.F.R., the annual ball – announcement and its financial statement, invitations to general meetings in which a new committee was elected, information on submitting testimonials were needed in order to identify which orphans needed help, rental house she owned.

The merit of this first Reunion was to unite women from different social groups and struggle for political and cultural emancipation of the Romanian people.